

LBRIS

We know
books

IOANA BOT

Furnale elvețiene

Prefață de
ADRIAN TUDURACHI

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2024

Cuprins

Teama lui Ovidiu (*prefață de Adrian Tudurachi*) | 5

Nota autoarei | 11

Jurnal elvețian (1994-1995). În căutarea latinei pierdute | 13

Fragmente dintr-un aproape jurnal – Geneva, 2002
(cinci scrisori trimise unei prietene) | 257

Jurnal genevez. Iunie-iulie 2007 | 265

ele au continuat să fie adevărate momente de răscruce în devenirea mea intelectuală.

Am adăugat acestei ediții două asemenea secvențe diaristice, recuperate din însemnări personale și din scrisori: în decembrie 2001-septembrie 2002, am fost la Universitatea din Geneva cu o bursă postdoctorală a Asociației Universitare a Francofoniei, iar în iunie-iulie 2007 am beneficiat, tot acolo, de o bursă de cercetare NEC/Getty (acordată de Institutul de Studii Avansate „New Europe College”, din București).

M-am reîntors la Universitatea din Zürich ca profesor invitat, în primul semestru al anului academic 2012-2013. Predam chiar la Seminarul de Romanistică unde fusesem bursieră și, întâmplător, locuiam în același cartier unde stătusem în primul an: dacă toate, acolo, mi se dovedeau cunoscute și aproape neschimbate, eu însămi, ca și foștii mei colegi elvețieni de studii doctorale, eram în altă etapă a vieții și nu mai simțeam nevoia să mă scriu, ca să mă explic celor de acasă.

Ediția de față se dedică tuturor elvețienilor care, prieteni și profesori descoperiți de mine în 1994-1995, continuă, până astăzi, să facă parte din viața mea.

Ioana BOT
Cluj-Napoca, 31 martie 2024

Jurnal elvețian (1994-1995). În căutarea latinei pierdute

*Țiuriș, 19 octombrie,
sau despre cum mă acomodez eu pe planeta lor...*

Se pronunță „tziuriș”, cu o ezitare dulceagă pe ultima consoană, rotunjită ca o vocală aparte. Dar să începem cu epopeea sosirii, din aeroportul Timișoarei și împotriva blocadei de deasupra Iugoslaviei și a tuturor furtunilor de zăpadă care făceau decolările imposibile... înfinita călătorie și nemaipomenitele aventuri ale Ioanei la sol și în aer...

Ne sculăm noi, bieți pasageri, marți de dimineață, după 12 ore de presupus somn, mâncăm la hotel (ăia nu ne iubesc deloc, că suntem în plus), ne aranjăm (eu îmi rupsesem două unghii în aeroport, puțeam a fum de țigară și visam la apă caldă), mă enervez (sârbii sunt furioși-pretențioși, dar ei au altfel de pașapoarte) și constat că în toată revatura există doar trei pasageri cu pașapoarte românești, inclusiv eu și studentul lăieț cu care m-am însoțit deunăzi, în coșmarul așteptării (și noroc am avut). Numai pe noi nu ne puteau trimite de la Amsterdam cu trenul la Zürich, printr-un spațiu european și marcat de vămi. Putem rămâne la cursa de joi? Nu putem. La aeroport din nou – grăbiți, că haide-haide, vine Frankfurtul și zburăm cu el și de-acolo... sârbii cu Lufthansa la 17.00, românii cu Swissair la 19.00, toți spre Zürich. Bulibășeală mare. Alt vameș: că de ce plec,

că ce-i dau, că ce-i aia „la studii”, știm noi ce caută o jună ducă în Occident... că francii elvețieni unde-i țin (???), că îi plac și lui... Superb și franc, măcar. În aplauzele sârbilor, aterizează un Jugoairlines în drum spre cine știe unde, nu ne ia pe noi. Dar embargo-ul aerian cică s-ar fi terminat chiar azi. E prima cursă. Mai privind în jur, constat că printre defavorizații care vor sta 6 ore în aeroportul din Frankfurt se numără și românii din Iugoslavia. Și descopăr că femeia muncită, dar elegantă și pliiiiină de aur, care mă compătămise că picam de somn în ziua precedentă (avea ea, așa, un fărânesc instinct matern), era din Vârșeț. De 30 de ani chelneriță în Zürich. Povestim. Alt anunț: toți cei cu pașapoarte iugoslave pleacă mai departe din Frankfurt cu Lufthansa, nu stau 16 ore în aeroport. Deci și româncă mea, care zice, compătimitor: „Să ierți, maică, că eu nu șofez și bărbatu’ mi-i la jurnă deseară, că altfel am veni la aeroport să te luăm acasă. Un’ să mergi tu, maică, singură, noaptea?”. Îmi dă adresa ei, mă sfătuiește să iau un taxi până la cămin. La Frankfurt, am stat în zona de tranzit, am privit vitrine, am moțait, am povestit cu studentul cela (sfaturi, adrese, yoga – un prozelitism prea insistent pentru gusturile mele). O fetiță italiancă se așază lângă mine. Drăguță foc, și iacă-mă conversând în italiană cu Tania, care merge cu mama ei la Varșovia să își ia de-acolo „un fratellino”. Seamănă cu Ana C., în mic. *Swissair enfin*, se hurducăie rău la decolare și noaptea de-afară mă sparie. La 20.00, suntem la Zürich, la 20.20, ieșim din vamă (cu studentul), urcăm în tren la 20.30, la 20.45 el mă dă jos și merge mai departe. Trag după mine „monstrul” care rulează angelic și ușor pe cimentul helvet și la 20.50 ajung la primul taxi, sprijinit de un moșuleț *sympa*. Mă instalează, mă-ntreabă pe drum de unde vin – și germanei mele stângace îi răspunde în română cu accent maghiar: el e din Târgu Mureș! Mă taxează de 26 CHF, prietenos și îndatoritor, și la 21.05 sunt în cămin, să-l prind pe administrator, care tocmai isprăvise ziua de lucru și pleca. *Herr Sataapati* e indian, dar *he speaks English*. Cămin de studenți din lumea a treia,

mulți indieni, chino-japonezi, negri, poloni. Sunt 57. Camera e foarte mică, aproape curată, extrem de impersonală. Despachetez, fac un duș, e deja miezul nopții. Ceai cu biscuiți. Dorm, nu înainte de a descoperi cum merge caloriferul și cum se închide geamul. Mi-am uitat clamele de rufe acasă.

20 octombrie

Ieri am fost degeaba la Seminarul de Romanistică. Îmi caut profesorul zadarnic, anul școlar nu a început încă, iar mie mi se pare tot mai ciudat că aici, când nu sunt ore, nu vine nimeni să lucreze la Facultate! Ei, în concediu, au chiar concediu. Azi îl prind la telefon, are o voce caldă, prietenoasă, ușor afectată. Ajung la secretara care răspunde de cei ca mine, alte sfaturi, formulare, zâmbete; cunoștințele mele de *Hochdeutsch* o surprind plăcut. Trimisă de ea, mă înmatriculez (secretara de la Universitate refuză să vorbească franceză, ba mă și ceartă, spunându-mi, textual, „și ce, dacă ați venit aici să studiați franceza – ceea ce mie mi se pare ciudat – înseamnă că nu vorbiți germana?”; a doua întrebare pe care mi-o adresează, *mine de rien*, în timp ce îmi bate numele în computer este... „*Sind Sie Juden?*”. „*Warum?*”, o-ntorc. Tace definitiv). Meciul s-a terminat sau abia a început? Mă duc să-mi încasez jumătate din bursă, până la 1 noiembrie. Descopăr esplanada Universității, mă minunez, mă plimb. Agale, către circa de poliție. Vreo doi kilometri. Acolo totul se petrece foarte repede. Sigur: aici nu sunt cozi. Te duci la poliție ca la psihiatru. *À propos*: tot bătând eu orașul la pas, privind clădiri, grădini, vitrine, cele mai multe firme văzute de mine sunt de psihiatri. O grămadă numai în cartierul meu. Ce-ar zice Delavrancea față de acești „nemți”?

Azi am descoperit o altă parte (mai joasă) a orașului. Practic, am coborât în zigzag muntele (în vârful lui stau eu, pe la jumătate e tăiat transversal de bulevardul cu clădirile Universității, la poalele lui

dă în lac, în centrul istorico-turistic) până la malul apei. Am văzut de toate. E o minune de toamnă ireală, adie vânt de munte (azi m-a prins o scuturare de arțar, în câteva clipe mi-a umplut gluga de frunze roșii) cu soare (oare chiar mă bronzez?). Dincolo de lac e alt munte, pe care se văd relele TV. Dincolo de el, apune soarele. Peste zi, aerul bubuie de supersonice. Încă nu m-am obișnuit. În schimb, învăț orașul perfect, cu hartă. Nu e greu. E arhetipul meu de oraș: povârnit pe munte; cu case austro-nemțești (Mitteleuropa vine până aici); cu străzi pietonale, cu dale de granit și multă verdeață (pe străzile cartierului meu sunt călini roșii, arțari, stejari, iar la Universitate ronduri de trandafiri japonezi înfloriți în aer liber!); cu stopuri dese și mașini pașnice; cu un fir de apă la mijloc. Fac 40 de minute până la Seminar, vreo oră până la Biblioteca Centrală, pe jos. Telefericul oprește sub geamul meu (fără zgomot) și aș putea coborî cu el până pe Bd. Universității, în dreptul supermarketului de cartier. Astă-seară nu e ceață și orașul se vede sub noi, luminat ca-n reclamele turistice.

23 octombrie '94, Zürich

Prima duminică. Pustie, ca și planeta unde-am aterizat. Ploaia tomnatecă din zori a spălat aerul orașului, așa încât e prima zi în care, de la fereastra mea, se vede până în inima lacului, și dincolo – până la relele din vârful celuiilalt munte. Deasupra zonei, se rup norii; crestele munților din afara centurii orașului sunt – cum se cuvine – înzăpezite. Totul e cum trebuie să fie. Până și vegetația de toamnă, în culori baroce și volume insolente; zürichezii (oare, numai ei?) sunt amatori de alăturări insolite: călini roșii și trandafiri japonezi, ienupăr și tufe policrome de cerceșuși... După primele momente, de admirație, descopăr *ostentația* acestei vegetații (fals) spontane: cu cât clădirile sunt mai luxoase, cu cât cartierul se vrea mai select, cu atât vegetația ornamentală e mai... spontană. Dincolo de asemenea ironice băgări de seamă (care trădează, probabil, refuzul meu de a mă

lăsa subjucată de oraș), plimbările prin cartierul rezidențial, unde locuiesc, sunt o plăcere. Neavând nimic mai util de făcut, mă plimb eliberată de sentimentul culpei, îmi aleg ritmurile și traseele, mă las depășită de toți, mă opresc cu fața-n soare pe câte-o terasă în buza stâncii...

În timp ce scriu, urmăresc cum o panglică vătuită de nor co-boară de pe muntele celălalt (să-i zicem „malul drept” – mă amuză ideea că stau pe „*rive gauche*”!) către zgârie-norii gri ai băncilor, ca un cap de dragon. Are un contur foarte precis în aerul cristalin. Azi a fost o zi fără avioane: altminteri, dârele de spumă ale avioanelor cu reacție desenează texte întregi pe cer. Bubuitul înfundat îmi apasă timpanele și încă mă sperie; lumea de-aici e, evident, obișnuită. Mică și neutră și ascunsă între munți, Elveția e o bună bază militară.

Una dintre primele constatări despre spiritul helvet se referă – cred – la orgoliul cu care îți impun legile lor. Asta nu înseamnă că nu sunt amabili cu străinii (în măsura în care un român extrovertit-primitiv poate numi asta „amabilitate”), că nu-ți oferă toate informațiile de care ai nevoie (atenție la nuanță: nu informațiile pe care le ceri, ci cele care socotesc ei că-ți sunt necesare; în 60% din cazuri e totuna, în restul situațiilor înghiți cu noduri o amabilitate subit distantă, afectat-superioară, păzindu-se de întrebările tale). Revenind, deci: nu că helveții n-ar fi gazde bune. Dar ce ne spune – de pildă – ghidul orașului, distribuit la posturile de poliție cetățenilor străini care (ca mine) se stabilesc temporar în oraș? „*Dear New Zurich Resident, [...] I hope that every aspect of your stay, whatever brought you here, is happy and satisfying. [...] May I give you some good advice? Try to learn the German language as quickly as possible. You'll see how quickly doors will open to you and how soon you will become acquainted and develop friendship*”.

Prima problemă: *cum să înveți?* Din acest punct începe, cred, cea mai „simptomatică” experiență avută până acum: până vineri, când l-am întâlnit (*sur rendez-vous*, luat în prealabil, la telefon) pe profesor, n-am avut ocazia să discut cu autohtonii, deși o droaie de lume mi-a dat sfaturi. Dar: sfaturile se dau sub formă de „liste de sfaturi”, listate, adică, din ordinatoarele. Funcționarii îți știu dinainte întrebările și-ți dau răspunsurile de-a gata. Unul la pământ și altul la rând, cu o zâmbitoare eficiență. Mă descurc cu harta orașului în mână (în mâneacă, așa zice, pentru că o ascund acolo, încape exact); după asta se recunosc studenții străini, nou-picați în cartierul universitar: priviri ușor dezorientate + harta verzulie + o listă imprimată pe hârtie gălbuie, reciclată. Metoda e, într-adevăr, cumplit de eficace: în stilul ăsta, cred că așa putea locui cele 9 luni în Zürich fără să rostesc altceva decât: „*Gruezi, 'Tag, 'Danke, 'Bitte, Aufdersehen*”. Deocamdată, umblu pe jos și arunc căutătură înveninate automatelor de bilete din stații, a căror probă nu am trecut-o încă! Deși mi s-a dat și pentru asta o broșură impunătoare, care să-mi alunge greșurile metafizice. În fond, nu asta-mi doream? Un oraș în care să nu cunosc pe nimeni, în care să mă lase toată lumea în pace?

Căminul. *Herr Sataapati*, administratorul, e indian. Îmi pune dinainte obișnuitul teanc de formulare, îmi corectează prompt genul substantivelor în germană, mă informează că el vorbește engleza (când îi spun că *works for me* rămâne puțin mirat – știu și engleză?), că mă va duce în camera mea (115) și va pleca. E ora 21.00, serviciul lui s-a încheiat. Pe culoare, atârnă păretare orientale, fiecă cameră are o ușă metalică, de *safe*, iar aerul miroase dulceag a mosc, a piele asiatică altoită cu „*after*” european. Camera e minusculă, pustie (de obiecte necesare – lampă de carte, becuri, săpunieră, covor, ștergare), dar plină de mobilă. Caloriferul e călău. Descopăr cum se închide geamul, cu sentimentul că am biruit în prima confruntare cu tehnica helvetă. Începând de a doua zi, relația mea cu căminul se

definește, invariabil, a) impersonal (citesc afișe, regulamente, anunțuri – citesc pereții, cum s-ar zice), b) ostil (studenții sunt în genere veterani ai locului și aparțin unor „comunități-din-cămin”: indienii, japonezii, chinezii, africanii-arabii, polonii; apoi, eu sunt o *Bundesstipendiatin*, adică aparțin unei elite intelectuale și financiare pe care ei, cei mai mulți, o invidiază). Căminul are capelă (catolică), bucătărie (trăsbind a prăjeli orientale), spălătorie (mai bine lipsă, îmi zic, în aburul a zeci de perechi de blugi), cameră cu TV, terasă (cum s-o fi ajungând acolo?) și o mică grădină înconjurătoare. Supraveghind din afară construcția, îmi zic că singurul noroc al camerei mele e priveliștea. Altminteri, puteam nimeri mai bine. Cu pași mici, învăț să-mi organizez „munca și viața”, convinsă că – bine sau rău – trebuie să locuiesc aici vreo opt luni și că aceasta trebuie să fie una dintre cele mai fericite perioade din viața mea. „Trebuie să fiu fericită”, îmi zic, dar mă simt mai degrabă ca o foaie albă, pe care nimeni nu scrie nimic. Patrocle ar zice: o interfață scoasă din priză, sinucisă.

24 octombrie, Zürich

Ba plouă, ba e soare. Ceea ce dă un spectacol fascinant (de urmărit de la geamul meu) pe versantul *d'en face*: norii se alungă, ceața se ridică și coboară, dezvelind culori de pădure în toamnă.

Groapă de potențial. Mi-am jurat să nu plâng pe-aici, să nu fiu catastrofică. Să le iau pe toate-ncet, *one step at a time*. Dar azi e parcă mai greu ca altădată. Poate unde-i luni și-i prima zi de școală. Dimineața mi-a trecut greu, cu lecturi din Kafka (poftim atmosferă!) și cumpărături alimentare la prețuri derizorii. Multe mă tentează, dar spaima că n-o să mă descurc cu banii e mai mare. Un supermarket de cartier e o chestie năucitoare pentru că seamănă atât de bine cu același supermarket în variantă finlandeză (singurele pe care le știu, altminteri), încât azi era să ciripesc în limba cealaltă către o vânzătoare. Mă descurc eu cu ciripitul, dar unele detalii mă blochează:

cum spui „clame de rufe” în germană? Și oare europenii au inventat un alt sistem de a-și prinde hainele la uscat, de nu oferă sortimentul?

Prima senzație enervantă de „ne-acasă”: nu reușesc să „nime-resc”, îmbrăcându-mă, clima de-afară. Prima victorie socială: azi-dimineață (*faute de places*) șezu în fața mea un indian (presupun). Conversașăm în engleză: a întâlnit vreo cinci fete din România la cursurile de limba germană de la Fribourg, vara asta. Erau și ele *Bundesstipendiatinen*, ca mine. A doua victorie socială: seara cobor la camera cu TV-ul, unde un copil englez („destul” de bine-crescut, după standardele locale) ține să mă complimenteze pentru engleza mea – și mai ales accentul, care e *British* (??), iar nu *American*. El pleacă, eu rămân, știrile trec, vine un pui de indian, gâfâind, îi las telecomanda și plec. Lângă mine s-a mutat acum o studentă helvetă: e clar, își aduc de toate (covoare, pături, tablouri, cuie, rafturi) de-acasă.

Mergând la ore (curs Geninasca), constat că încă nu știu o groază de lucruri. Mi-ar plăcea să am un ghid mai egal mie, pe care să-l întreb multe câte. Poate îi atac mâine pe asistenții profesorului? Asistentul lui G se abate de la tipul helvet standard (blonziu, tuns pe oală, ochelari șoricești, pulover *Basics*, costum de blugi, rucsac, bocanci, eventuale podoabe rockeriste), e mai sigur de el (mai în vârstă?), mai suplu-ironic-superior, și mai e – după nume – mai ales „foarte” neamț. Cursul lui G (în fața unei săli compuse din studenți care abia o rup franțuzește și bătrâne venite să-și audă profesorul favorit) se desface calm, aerisit, bine organizat: nu e decât scheletul pe care cine vrea poate aranja bibliografia. Deși e o bibliografie care pleacă de la „*Que sais-je...*”. Histrion, G își spune glumițele și așteaptă râsetele sălii. Ceea ce mi-l face simpatic e mereu reprimata tentație a polemicii (se ține greu în frâul nivelului acestui curs, e clar că subiectul îl pasionează... multilateral). Ceea ce mă intrigă e absența trimiterilor laterale (adică: subiectul care nu ne interesează nu se bucură nici măcar de deschiderea unei uși, prin care novicele

ar putea arunca o privire – ar putea ști că el există). Azi: cazul stilisticii afective (ce-are, naibii, de-o evită toți?).

Înnebunesc neavând nimic de citit. Fișierul Seminarului îmi provoacă sentimente amestecate. Încă nu pot împrumuta nimic. Bibliotecile mi se par mai greu de cucerit ca oricând. Ies din Seminar (întâlnire fugară cu profesorul, ceremonios) pe-un soare extraterestru și o iau agale *downtown*. Lacul e chiar o oglindă de aur și mie-mi vine să smiorcăi, să ling o înghețată, să... Acasă, cu un moral ca ăsta, aș lua-o razna prin magazine. Dar aici încă n-am găsit supermagazinele impersonale, unde să nu mă-ntrebe nimeni nimic, și nici bani n-am chef să cheltui și e și prea târziu (oribil câte se-nchid la cinci)... Mă-ntorc fără chef de-a lungul bulevardului, urmărind cu coada ochiului tramvaiul 9, ca să-nvăț cum se urcă și cum se coboară dintr-însul. Căci asta va fi aventura zilei de mâine.

Deasupra mea, pianul repetă oarece fugă chopiniană (aceeași, ca ieri și alaltăieri, cu aceeași pasiune dezordonată ce-mi spune că la clape e un european, iar nu un chinez). Dorm enorm de mult, pentru că n-am ce citi și am decis ca, atunci când îmi vine să smiorcăi, să mă culc. Adorm destul de ușor (în jurul meu, pe lângă pianul acela, chiuie copii mici, sună mobile mutate și casetofoane și voci și clopotele bisericilor...). În somn, însă, ca niște forșpanuri de existențe posibile, mă întâlnesc (suspect de coerente visele mele) cu stafii de care credeam că am scăpat. De care am venit la Zürich ca să uit, ca să mă schimb, să... N., de pildă. În pragul ușii mele de-aici, căutându-mă. Mă-nfurii, mă trezesc. Readorm, spre a-l regăsi în prag. Sau: descopăr că pot face naveta Zürich–Cluj, la sfârșit de săptămână. Zürich-ul devine un fel de Gherlă și retrăiesc în vis istovitoare înțoarcere acasă de sâmbăta, când nu știam pe ce să pun mâna și mi se părea că tot ce-i al meu fusese invadat... destul pentru azi. Picioarul meu drept doare, constant, bătrânește.

25 octombrie, Zürich

De fapt, azi e prima zi de școală adevărată: de dimineață îmi primesc (mereu prin poștă) actele de înmatriculant (dimpreună cu multe câte instrucțiuni și amenințări, care mă fac să rumeg gânduri negre, doruri de plecat acasă). Nu le dau tuturor de capăt, poate mâine mai cer sfaturi (voi primi, oare, alt rând de instrucțiuni?). Rumeg așadar biscuiți, banană, iaurt, ciocolată, suc de porto, gânduri de răzbunare negre ca mormântul, lucrez la șarmul personal (Doamne, măcar de-aș putea să mă șterg pe lângă ziduri, să trec neobservată, să...; dar gândul că se vor uita la mine ca la ursul din pădure – *elle vient de Roumanie* – mă paralizează).

După-masă, înfrunt lumea. Ajung ca proștii lui Rebreanu, cu juma' de oră înaintea începerii seminarului. Am timp să citesc toate afișele Seminarului de Germanistică. La seminarul Rimbaud (analize), asist cu detașare. Studenții sunt timizi, iar profesorul – îmi place prin normalitatea tonului (substanțial fără a fi sofisticat, ironic fără a fi rău, detașat fără a fi distant). Niciun pic de histrionism. Deși *Jimmy Cricket*-ul meu îmi zice că a făcut asta de foarte multe ori, că știe exact ce să spună, cât durează, la ce găfite să se aștepte. Mi se pare că îmi regăsesc propriile automatisme de la unele seminare, unde merg (ei, nu chiar cu ochii-nchiși!) în voia unui ceas interior, convinsă că grupa nu mă va lua prin surprindere. După seminar, ne privim câș cu asistenții (aici, asistenții chiar asistă!), unul îmi pare „așa”, altul „altfel”, oare eu cum le-oi fi părând? Profesorul ne ia la o cafea, nu la cafeneaua din incintă, ci după colț, la o cafea adevărată, unde hârâie în dialectul majoritar către chelner, în vreme ce eu notez satisfăcută avatarurile modelului helvet de conviețuire. Convorbim de câte toate, apoi o iau agale cu junii către Seminar. Profesorul rămâne să-și ia țigări. Colocviul pentru doctoranzi e ceea ce visez eu pentru noi, acasă: fiecare vine cu ce are-n traistă. Un fel de „cerc” pentru adulți. Îi privesc cu ascunsă invidie pe cei vreo 15 adunați în sală: sunt tineri, voioși și teferi (chiar nebunii par fericiti!),

scamănă cu studenții mei „mari”, dar au în plus o anume tenacitate disciplinată care compensează cred, *à la longue*, izbucnirile geniale ale copiilor mei.

Jérôme Meizoz despre receptarea lui Ramuz în Elveția/Franța: se ia grila nouă (Pierre Bourdieu și teoria câmpurilor) și se aplică la situație. Greu de definit senzația mea. Îi admir siguranța, arta cu care își vinde marfa, pasiunea cu care își apără teritoriul, mă înduioșează naivitățile, zâmbetul copilăros care recunoaște „asta nu știu” sau „n-am făcut încă”. *En passant*, profesorul mă prezintă – ceremonios, totuși – și mă programează pentru ședința din 24 ianuarie.

Ies, pe o ploaie afurisită. Mă însoțesc cu alte participante la colocviu, curioase (la modul drăguț, totuși) de dihania ce sunt. Utilizez pentru prima oară mijloacele de transport în comun (cu succes relativ: orbită de vitrine, faruri, fotografii, cobor din tram cu o stație mai tute), ajung acasă în 20', sub privirile cald-iezuit-zâmbitoare ale lui *Herr Sataapati*, care, el, pleacă azi cu o oră mai repede de la jumă...

vineri, 28 octombrie, Zürich

Ar trebui să-ncep să scriu în ce zi a săptămânii mă aflu, că altminteri uit. Poate sunt eu prea ciudată; poate doar cred despre mine că sunt diferită de ceilalți (nu mai bună – nu e o problemă de valoare –, ci altfel, ca un fel de focă, albinoasă și transplantată la București); poate doar mi se pare că mă văd, că trebuie să mă șterg de pereți; poate sunt într-un acvariu și eu sunt cea care trebuie să-l spație. Să ies. Deși, de-afară, nu mi se-ntinde vreo mână-n așteptare.

Pe scurt: azi a fost o zi de singurătate și de ploaie cu brumă și de deprimare. Azi am vrut acasă mai tare ca oricând. Mi-am ros zăbala unor gânduri sumbre și neputincioase (dar tot atât de neputincioase ar fi fost și acasă, dacă e să recunosc). Dimineață am citit și fișat cu mare plăcere Antoine Compagnon, *La Troisième République des Lettres*. Stilul e același din *La Seconde Main*, îți trebuie un